

»Pludselig gjorde det ondt, da folk begyndte at danse«

– sang og musik fra Chile til Danmark

Af Simon Leunbach

Chilenerne kommer til Danmark i 1975-76. En gruppe på ca. 180 bosætter sig i Århus. Tretten år i eksil er lang tid. Gennem denne periode har chilenernes sang levet i Danmark. Jeg har talt med tre, som alle har brugt deres stemme til at fortælle sig selv og danskerne, hvorfor de er i Danmark. Det er Eduardo Sosa, Pocha Jaramillo og Alejandro Fuentealba. Jeg har bedt dem fortælle, hvordan det er at være her som chilensk musiker i eksil.

Protesten som identitet

»Når man forlader sit land, tager man sin dårlige samvittighed med, fordi man ikke er med til at fortsætte den proces, der foregår i landet. En måde at dæmpe samvittigheden på var at gøre en indsats for solidariteten... at melde sig til partiernes aktiviteter... prøve at gøre et eller andet. Dette et eller andet var for mig musikken,« fortæller Eduardo.

Den chilenske musik kunne bruges til at trække folk til solidaritetsarrangementer. Den er samtidig blevet et spørgsmål om identitet for chilenerne. Nye grupper opstod som samlingspunkter. Folk fik tid til at dygtiggøre sig i musik, så de kunne stå frem.

Pocha fortæller om det krav, der ligger til denne musik: »Vi skulle både vise solidaritet med den chilenske befolkning og samtidig vise noget godt for danskerne; noget der identificerede os, og det var protestmusik. Vi var meget kritiske med vores valg af sange, men hvorfor skulle vi kun synge protestsange? Hvorfor ikke også vores traditionelle *cueca*- og *tonadas*«? De gav mig glæde over at være chilener. Jeg havde ikke lyst til at protestere hver eneste dag.

* »Cueca« og »tonada« er traditionelle rytmer i den chilenske folke-musik. Sangene er meget lokalprægede og handler om livet på egnen: erhverv, kærlighed m.m.

Vi kunne i begyndelsen næsten ikke være andet bekendt end at synge om at »jeg er venstreorienteret og blevet smidt ud af mit land«. Det var både et indre behov og et pres fra gruppen.«

Vi har vores sang med

Den musik, chilenerne kunne samles om, er en rigdom af aktuelle sange fra Chile. Fra midten af treserne og frem til kuppet var landet præget af en musikbølge, der kaldes *La Nueva Cancion Chilena*, »Den nye chilenske sang«. Den tog afstand fra den regeringsstøttede traditionelle folkemusik fra central-Chile, hvis instrumenter er harpen, guitaren og harmonikaen.

Den ny musik søgte en ny lyd. Den hentede sin inspiration i folkemusikken fra randområderne og de øvrige latinamerikanske lande. Grupper som Inti-Illimani og Quilapayun brugte instrumenter fra den andinske musik (musik fra Andes-bjergene) som: strengeinstrumentet charango, quena- og panfløjte. Det er en musik, man skal lytte til. Store sangskrivere som Violetta Parra og Victor Jara lavede tekster, der hudflettede godsejere og borgerskab og var fulde af social protest. På små spillesteder, »penas«, mødtes musikere, sangere og et folkeligt publikum i tæt kontakt.



Simon Leunbach og Pocha. (Foto: Arne Kjær).

I de store byer var der en stemning af, at man skulle være langhåret, gå med guitar under armen og synge de forskellige grupper musik. Det var her, Eduardo lærte sig at spille guitar, mens han uddannede sig på kunstakademiet. Pocha er vokset op i det sydlige Chile med den traditionelle folkemusik, der lejrede sig dybt i hende, selv efter at hun blev inspireret af de nye strømninger. Alejandro spillede den nordchilenske, andinsk prægede musik fra dreng og til han måtte flygte.

Min musik giver mig styrke

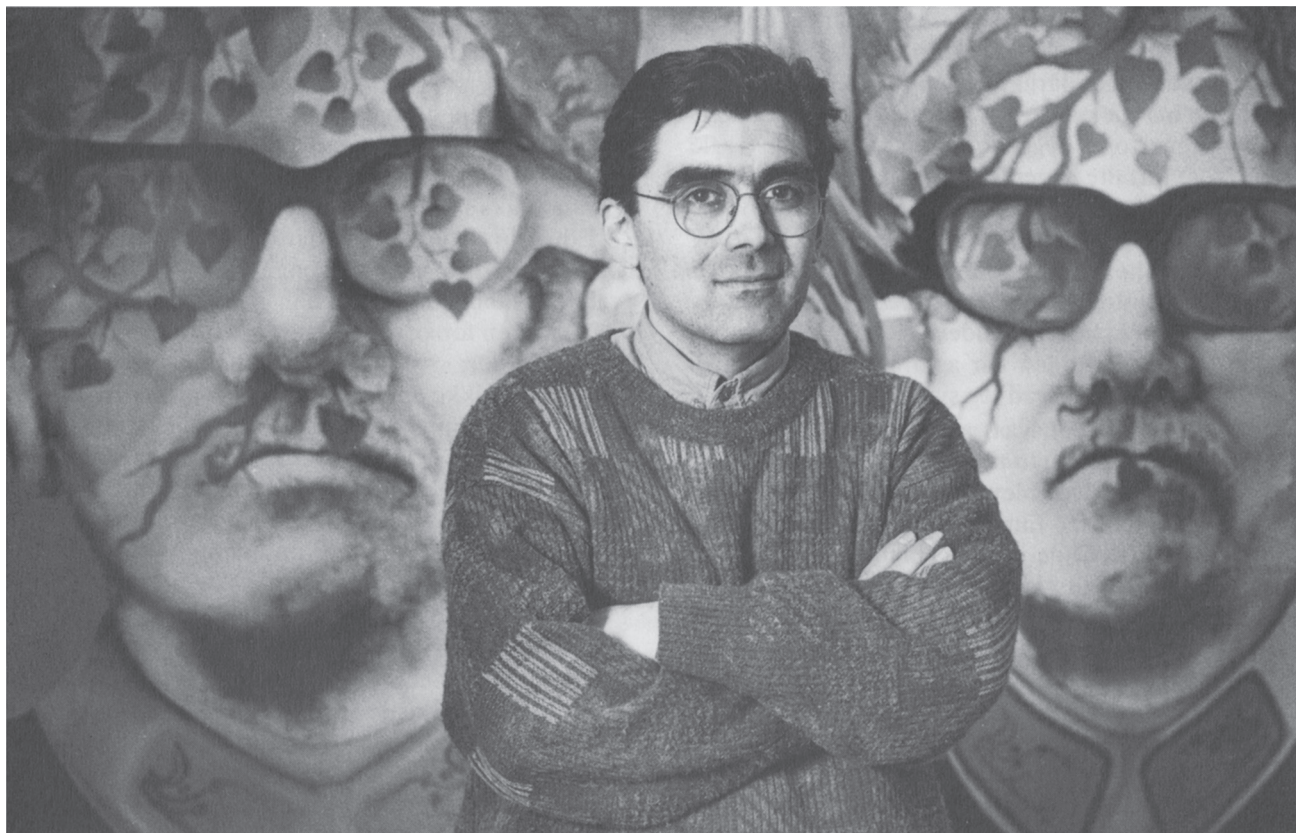
Fjernt fra Chile bliver musikken mere end en aktuel kommentar. Den bliver en psykisk støtte. Eduardo: »Vi brugte musikken som en forlænget arm af den kultur, vi kom fra. For os var den en tråd tilbage til Chile, til vores kultur. Jeg oplevede mange gange musik som en trøst. Ved at spille og høre folkemusik kunne jeg stadig opleve en del af min kultur. Når man forlader sit land, opstår et emotionelt savn af ens egen kultur. Man har brug for at komme tilbage, lytte og opleve«.

Pocha: »For mig har musikken været et stærkt redskab til at bekæmpe min depression. Jeg har den med mig i mit hjerte og i min krop... uden at jeg tænker over det. Den giver mig en stærk følelse af, at jeg stadigvæk har noget, jeg kan. Der er mange gange, hvor jeg føler lidt mindreværdskompleks over for visse ting, som jeg ikke er vokset op med; ting som I har let ved. Et sted i mit hjerte føler jeg mig nogen gange lidt dum mht. jeres musik og mange andre ting, jeg konfronteres med hver eneste dag. For mig bekræfter

musik i høj grad min identitet. Det er noget, jeg kan råbe højt og være stensikker på, at den rytme, den kan jeg. Jeg er ikke nogen stor musiker, men de få ting, jeg kan udtrykke, gør jeg meget stærkt og med glæde, fordi i mig vokser som en lille vulkan følelsen af, at »det kan jeg, det skal allesammen vide!««

11. september – en fest?

Mange chilenerne kom hertil direkte fra fængsler i Chile. Andre havde tilbragt en usikker tid i flygtninge-



Eduardo – driver sammen med sin kone Ana Maria Galleri Deadline i Århus. Siden april 88 har han arbejdet i et flygtningecenter i Århus bl.a. som igangsætter af kunstneriske aktiviteter. (Foto: Arne Kjær).

leire i Argentina. I Danmark opstod et politisk miljø omkring dem. De konfronteredes her med det for dem besynderlige fænomen: solidaritetsfest. Den 11. september – årsdagen for generalernes kup, Allendes død og begyndelsen på det blodige diktatur – blev et møde mellem chilenernes nære og danskernes fjerne forhold til det skete. Alejandro, der få måneder efter sin ankomst spillede til arrangementet, beskriver det således:

»Vi kunne se grunden til at lave arrangementet, men for mig og de andre chilener var det svært at lave den dag til en fest. For danskerne var det en fest. De brugte fest til at lave solidaritet. Det syntes jeg ikke, der var noget dårligt i, men for os, som kom og lige havde haft de oplevelser, var det ikke nogen fest.

Vores repertoire byggede netop på at spille nogle sange, som fortalte noget fra os og om os; så pludselig gjorde det ondt, da folk simpelthen begyndte at danse til det. Jeg kunne se, hvad de sange fortalte mig, og hvad de fortalte de folk, der forsøgte at danse. For mig var det andre oplevelser – en anden betydning, hvor det for dem udelukkende var... lyd. Jeg kan se, at min musik med tiden har ændret sig, netop fordi folk ikke kan forstå, hvad jeg synger.«

For Eduardo er det svært at acceptere denne blanding af fest og protest, to ting han fra Chile er vant til at holde adskilt. »Der blev holdt tale og solgt empanadas, vin og øl. Med film eller dias blev der vist makabre billeder fra Chile, og den blanding – en uhyggelig situation med en glædelig fest – var til stadighed noget, der ikke hørte sammen. Det gjorde meget stærkt indtryk, men efterhånden... blev jeg vant til det.

En splittet gruppe

De ca. 180 chilener, der ankom til Århus, var en splittet gruppe. De havde det til fælles at være flygtet fra Chile, der var blevet livsfarligt for aktive i politik eller fagforeninger. Men de var politisk uenige om, hvorfor det gik galt. De partipolitiske grupperinger

fra Chile fortsatte i eksilet. Mobiliseringen på den splittede front var meget stærk i begyndelsen.

Omkring chilenerne samlede sig en gruppe danskere – primært venstreorienterede. Der dannedes to støttekomiteer styret af danskere: Den kommunistiske Allende-komiteen og Chile-komiteen, der samlede de øvrige politiske grupperinger. De to komiteer formåede delvis at samarbejde, men lavede ofte rivaliserende solidaritetsarbejde.

Det blev næsten et spørgsmål om identitet at være partimedlem. Eduardo, der stod udenfor og stempled, beskriver stemningen: »Chilenerne i partierne og organisationerne definerede sig selv som »de rigtige«. Alle andre var »forrædere«. De underminerede mange af mine aktiviteter med forkerte udtryk eller grove udtalelser. De mente, at man som chilener var nødt til at fungere på deres måde. Jeg følte ikke, at vi kunne snakke sammen, og det er ikke blevet bedre.«

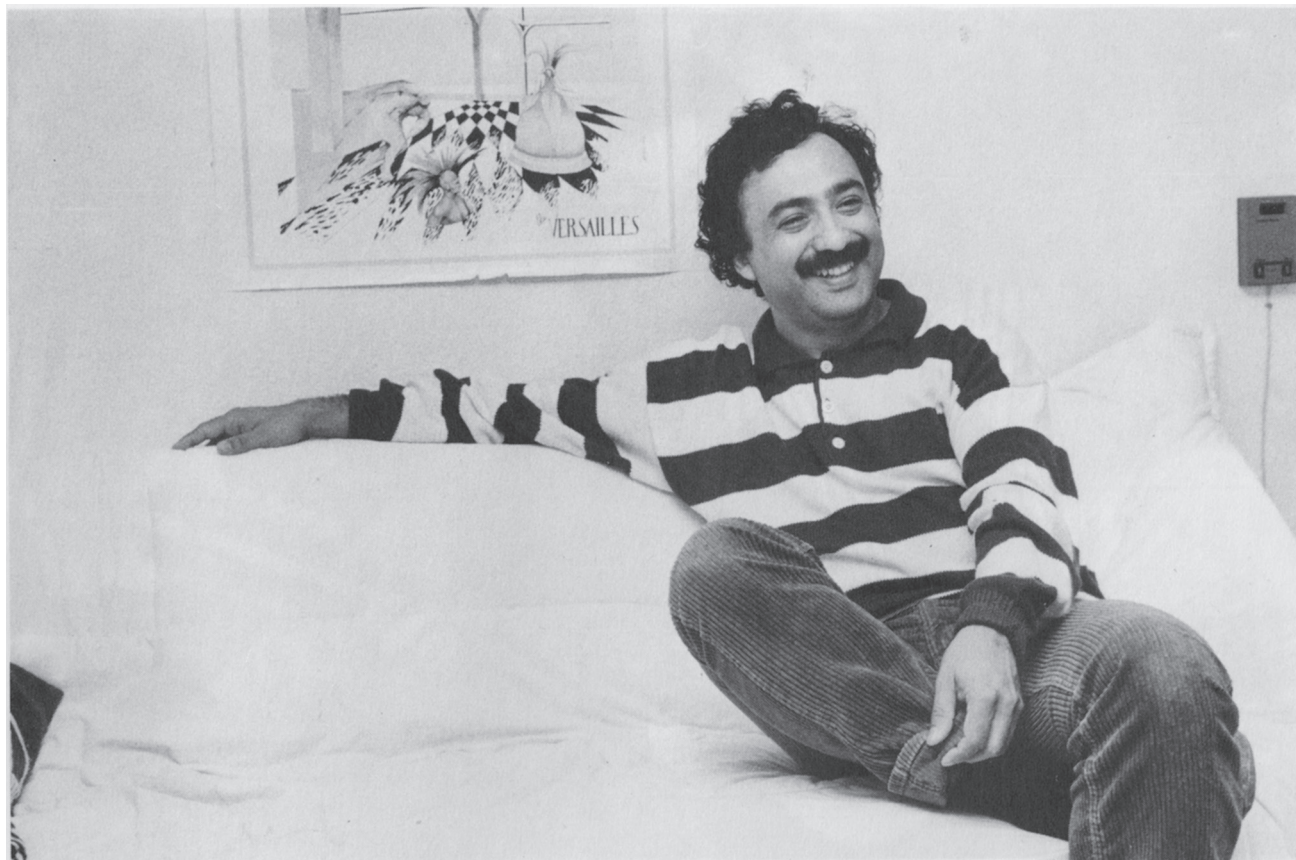
Eduardo ophørte efter dette helt med at bruge sin musik i politisk sammenhænge – det var i 1975 – og valgte at hellige kunsten.

Musikken forsøgtes defineret partipolitisk. Alejandro fortæller: »Ifølge den kommunistiske gruppe kunne man ikke spille Victor Jaras musik, hvis man ikke var kommunist. Vi måtte heller ikke lave vores egen version af sangene. Der kom sådanne helt groteske modsætninger, som i tidernes løb har ændret sig og igen er blevet mere naturlige. Folk, der før ikke gad hilse på mig, kommer nu hen og giver mig hånden, når jeg har spillet for dem.«

Danskere spiller med

Alejandro dannede på forskellige tidspunkter sammen med danskere de to musikgrupper Caras og Malembe. Latinamerikanske rytmer mødte dansk musikforståelse. Det var, siger han, ikke uden problemer:

»Især i begyndelsen var det svært. Danskere tænkte i 4/4-takt og talte anderledes. Efterhånden er det blevet nemmere at komme til en dansker med en latinamerikansk 6/8. Med Caras skulle jeg tilpasse alle mine



Alejandro – arbejder som ingeniør hos Sabro. (Foto: Arne Kjær).

slagarrangementer til 4/4, så folk kunne følge med. Det var meget lærerigt for mig at skulle forklare, hvad jeg lavede.«

Det tog lang tid, men Alejandro synes, det lykkedes med begge grupper at finde den latinamerikanske »feeling«.

Pocha har haft andre oplevelser med sin gruppe Brazas. De danske piger, hun har spillet med, lærte hende en præcision i musikken, men der manglede noget:

»Der manglede den glæde og følsomhed, jeg følte, når jeg stod op med min guitar og protesterede og fortalte folk, hvorfor jeg er her. Den begejstring, og somme tider håbløshed over at være her, følte jeg ikke, de havde med. Det er klart. Deres situation var fuldstændig anderledes. Det kunne man mærke på deres musik. Men vi har udviklet os sammen.«

Pocha spiller i dag med Juan fra Chile: »Det er lettere at spille med ham. Bare vi ser på hinanden, forstå vi hinanden. Vi har samme princip: Vi er ikke



Pocha – studerer musik på Århus universitet. (Foto: Arne Kjær).

professionelle. Vi kan tillade os at lave nogle småfejl. Det er vores musik, vi ejer den, og vi kan servere den, som vi føler.«

Mellem latter og tavshed

Den chilenske sang er ikke rockmusik. Den er desuden på spansk og kan kun forstås af få danskere. Reaktionen varierer fra total koncentration og lytten til hånlige latter og afvisning. Pocha har oplevet begge ekstremer:

»I Ry spillede vi en aften for en fredskomité. Der var et øjeblik, hvor jeg sang »Gracias a la vida«... folk var musestille... jeg gik i stå, jeg glemte sangen... stilheden gjorde så stort indtryk på mig. Jeg har ellers aldrig nogen sinde glemt den tekst. Det var vidunderligt at synge for dem.

Vi har også oplevet en 9. klasse, der begyndte at snakke og grine ubehageligt, fordi vi sang på spansk. Det var ikke rock. Især unge er det svært at få til at opleve det, som jeg vil have dem til at opleve. Men

det er en triumf at få dem med.«

Alejandro har positive erfaringer med at spille for et publikum, der ikke er traditionelt venstreorienteret. De er oprigtigt nysgerrige, lytter til musikken, og til det, han siger. Til solidaritetsarrangementer er det derimod ca. en trediedel, der virkelig lytter. Med Caras begyndte han at bruge forstærkeranlæg og kan dermed overdøve dem, der snakker.

Han og Caras var selektive, men i øvrigt tilfredse med at spille til solidaritetsarrangementer selv om musikken bare er et punkt på menuen: »Det var i orden, fordi vi valgte netop steder, hvor vi sympatiserede med sagen. Vores formål var, at der skulle komme flest muligt til de fester og betale billetter for det. Jeg synes, det er lykkedes meget godt.«

En eksotisk musik?

For Pocha er hendes musik vedvarende både en identitet og et budskab, der skal tages alvorligt, men for mange danskere er chilensk musik en slags latinamerikansk underholdningsmusik. Pocha fortæller om en sådan oplevelse med Brazas.

»Det var årsfest for lærerne på et gymnasium. De havde bygget en kæmpe mexikansk bar midt i salen, og det var deres mening, at vi skulle underholde dem med vores musik. Den lærerinde, der stolt havde præsenteret os, sagde bagefter til os: »Nu går vi ind og spiser, så kalder vi på jer, når I skal spille. Bagefter kan I spise sammen med køkkenpersonalet.«

Jeg blev rasende. Der kunne man se, hvor eksotisk vores musik kunne lyde for andre. Jeg passede ikke

ind i denne sammenhæng. Latinamerika var »in«, og musikken fantastisk, men vi måtte ikke få lov til at spise sammen med lærerne. Vi skulle spise ude i køkkenet. Jeg sagde til pigerne: »Ved I hvad, jeg gider ikke synge. Jeg gider ikke være pauseklovn.«

Så sagde de andre: »Det er nu, det gælder. Det er nu du må vise, hvem du er. Det her er også at være dansker: det skal du også konfronteres med. Du skal ikke kun gå hen og synge, hvor du synes atmosfæren er i orden; hvor alle forstår dig i forvejen. Det har du oplevet for mange gange før.« Så gik vi ind, alle klædt i sort. Vi stod meget stærkt med vores musik, og jeg fik fortalt lærerne, at vores musik ikke var eksotisk.«

Bliver chilenerne her?

Det er efterhånden blevet politisk muligt for chilenerne at vende tilbage. Det har ca. 30-40 benyttet sig af. For kort tid siden var der valg i Chile, og landet bevæger sig nu ad usikker og farlig vej mod mere demokratiske tilstande. Hvor meget end chilenerne her glæder sig over det, løser det dog ikke deres eget dilemma: Det Chile, de forlod, har forandret sig. De er selv ikke længere de samme, som da de kom.

Gennem tretten år har de med positive og negative erfaringer kæmpet for at skabe sig en tilværelse i Danmark. Deres børn er blevet store her. For Pocha kan det blive afgørende, om de ønsker at vende tilbage. »Hvis mine børn, Lorena og Carola, vælger at leve resten af deres liv her i Danmark, gifte sig og få børn, vil det blive meget svært for mig at rejse fra dem og ikke kende mine børnebørn.«

